

21. sajandi sotsiaalne ja liberaalne õigusriik.

Liberté + Fraternité = 0?

Prof **Marju Luts-Sootak**

Tartu Ülikooli õiguse ajaloo õppetooli juhataja

1. Vendluse surmatrotsiv tee kolmevalitsusse

Liberaalse ja sotsiaalse programmi ühendamine ei ole lihtne täna siin ega olnud ka ajalooliselt modernse Euroopa hälliks peetaval Prantsusmaal.

2. Riigiteaduste pakkumine kui juriidiliselt lahja ühepajatoit

Et tänapäeva liberaaldemokraatlikus riigis leidub nii vabadust, võrdsust kui vendlust ning vabaduse ja vendluse vahel särisevad pinged, on kahtlemata paikapidav tõdemus, kuid normatiivselt annab see vähe juhatust.

3. Õigusteaduslikud pakkumised liberaalse ja sotsiaalse programmi ühendamiseks

Vaadeldavad õigusteaduslikud lahendusvariandid liberaalse ja sotsiaalse programmi ühendamiseks on pärit eelkõige Saksa õigusteaduslikust traditsioonist. Esiteks õigustab seda asjaolu, et Saksa õigusteaduses on olnud põhimõttelised ja programmilised küsimused selgemini jutuks kui kusagil mujal. Teiseks pakub Saksamaa viimase kahe sajandi murranguterohke ajalugu väga mitmekesist paletti erinevatest teoreetilistest ja praktilistest positsioonidest. Ka Eesti ajaloos pole murrangutest puudu olnud, kuid meie ideeajalugu selles valdkonnas alles ootab uurimist ja analüüsimist.

Õigusteadlikus diskursuses on välja pakutud järgmisi variante liberaalse ja sotsiaalse programmi ühendamiseks:

- 1) Era- ja avaliku õiguse vaheline valdkondade- ja tööjaotus.
- 2) Paternalistlik ja patriarhaalne riigisotsialism.
- 3) Printsipiide metafoorne segamine.
- 4) „Sotsiaalne õigusriik“ ehk konstitutsiooniliselt sätestatud sotsiaalprintsipi ülimuslikkus nii konstitutsiooniõiguses kui kogu majandusel.
- 5) Poliitilise totaalne ülemvõim – sotsialism oma erinevates vormides.
- 6) Vaba ja sotsiaalse ületamatu antinoomia lahendamine õigusriigi kasuks.
- 7) Vaba ja sotsiaalse ühendamise vastavalt põhiõiguste hierarhiale põhiseaduses.
- 8) Vaba ja sotsiaalse olemuslik vastandamine, nende omavahelise pingsuhte igakordne kaalumise ja dialektiline ühendamise.
- 9) Emantsipeeriv ja individuaalne toetus, et tagada võrdsed vabadusvõimalused.

Variantide 1)-7) tundmine on väärtuslik ajalooline kogemus. Eestis, nagu ka Saksamaal on praegu valitsev kontseptsioon 8). Meie majanduslike ja demograafiliste võimaluste juures tuleks pidada eelistatumaks varianti 9), mis tagab suurema õigusselguse ja on fokuseeritud individuaalselt mõjuvatele sotsiaalsetele meetmetele.